

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

БОГ ЈЕ СТВОРИО СВЕТ СА ЦИЉЕМ ДА СЕ СЈЕДИНИ СА СИНОМ БОЖЈИМ
ПРЕКО ЧОВЕКА

Бог је створио свет са циљем да се све што је створено сједини са Сином Божјим. Кроз то сједињење створена бића би живела вечно. То би се догодило кроз оваплоћење Сина Божјег. Бог, међутим, није хтео да се сједини са створеним бићима и на тај начин им да вечно постојање, без њиховог слободног пристанка. Због тога је на крају стварања створио човека као слободно биће. Зато је рођење Сина Божјег као човека требало да се догоди на крају историје, а не на почетку јер сједињење створеног света са Сином Божјим претпостављало је и слободни пристанак човека на то. Бог је и сва остала створена бића повезао са човеком посредством човекове природе. То је учинио са циљем да сва створена бића кроз човека слободно уђу у заједницу са Сином Божјим и живе вечно.

Створивши човека по свом облику, тј. као своју икону, Бог се кроз човека и открио у природи. Стварањем човека Бог је навестио оваплоћење свога Сина ради кога је створио свет. Истовремено, овим догађајем је откривена и Божја замисао да се све што је створено сједини са Сином Божјим преко човека његовим слободним пристанком. Почевши од овог разреда, учићемо како се Бог открива у Старом завету и на који начин припрема род људски за долазак Сина Божјег у свет. Видећемо да је први човек Адам одбио да да свој пристанак за овај Божји план. Учићемо које су последице по створена бића настале одбијањем Адама да има заједницу с Богом. Учићемо шта је то Црква и како је и кад настала прва Црква, као и то како су живели њени чланови до доласка Божјег на земљу. Најпре је потребно да се подсетимо на оно што смо у претходним разредима научили на часовима веронауке.

Бог је створио свет и људе са циљем да живе вечно сједињени са Његовим Сином. Овај циљ може да се оствари преко заједнице Бога и човека, која треба да буде слободна, како од стране Бога, тако и од стране човека. Бог је, наиме, слободна личност, а и човек је једино човек ако је слободан. Бог никад човеку не намеће заједницу силом нити користи силу да човека примора да нешто чини. Чак ни кад је у питању оно што је за самог човека добро, а то је сједињење с Њим и вечни живот за човека. Све што човек чини треба да чини слободно. Није, међутим, све што човек чини добро, нити му је све на корист. Зато и постоји зло у свету. Наш задатак је да на часовима катихизиса научимо како човек треба да живи да би показао да жели заједницу с Богом у којој ће бити заиста слободан, тј. да би се спасао од смрти. Поуздан водич на том путу јесте Свето писмо Новог и Старог завета.

ИНИЦИЈАТИВА У СЈЕДИЊЕЊУ БОГА И ЧОВЕКА ПРИПАДА БОГУ

Свет не може да живи сам, без заједнице с Богом. Зато што је створен ни из чега. Потребно је било да после стварања Бог узме створену природу и сједини је са собом. То је требало по Божјој вољи да учини Син Божји помоћу Светог Духа, тј. да Син Божји постане човек, како би створена природа у њему живела вечно. Зато што

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

човек, односно створена бића не могу да се сједине с Богом кога не виде и који је необухватљив за њих, ако то Бог не учини.

Читава историја света и човека, о којој нам говори Свето писмо Старог и Новог завета, подељена је на два периода: на период када Син Божји постаје човек, и на период кад је човек позван да у заједници са Христом постане син Божји. Син Божји остварује заједницу са створеним бићима кроз оваплоћење као човек. Ту заједницу, међутим, Бог није хтео силом да наметне људима. Хтео је да људи то слободно прихвате. Стварањем човека, кога је даровао слободом, Бог је њему покорио природу. Без сагласности човека Син Божји није могао да узме ту природу у себе, тј. да се роди као човек. У противном, уништио би човекову слободу а самим тим би уништио и човека. Зато Бог и припрема људе за свој долазак у свет: почиње од момента кад је Бог створио човека по своме лику и подобију, кроз давање прве заповести човеку Адаму, па све до припреме Богородице да роди Господа Исуса Христа. Он то чини поступно, у зависности од узрастања човека и његове свести и слободе. Та слобода се односи на то да човек спозна да је смртно биће и да не може да постоји без заједнице с Богом и да слободно прихвати ту заједницу. Иако једино човек зна колико је смрт страшна, ни он нема увек свест о томе да не може сам, без заједнице с Богом, да превазиђе смрт. Посебно кад је млад. А први човек Адам је створен као мало дете. Та свест долази са узрастањем човека и стицањем животног искуства. Болести и опасности које проживи, често учине да човек увиди своју угроженост смрћу и немогућност да се од ње спасе сам, без Божје помоћи. У свим тим ситуацијама, међутим, ипак кључна остаје човекова слобода. Од човекове слободе зависи да ли ће своје постојање утемељити на јединству с Богом или неће.

У свом откривењу човеку, желећи да спасе човека од смрти, Бог апсолутно поштује човекову слободу јер слобода чини човека човеком. Без слободе, човек се не би разликовао од животиње. Зато је Бог откривао и остваривао свој план о свету на начин прихватљив за човека и уз слободан човеков пристанак.

Будући да Бог све чини кроз човека и уз његову апсолутну слободу, откривење Божје и његова делатност у историји изгледају као да потичу од људи, а не од Бога. Чак и Господа Исуса Христа Сина Божјег многи су сматрали за обичног човека, а не и за Бога, зато што је он и прави човек. Но ми познајемо откривење Божје и делатност Божју, иако се он открива преко људи. На основу њиховог посебног начина постојања. Пре свега, на основу тога што они свој живот утемељују на заједници с Богом, што имају љубав према другим људима и према природи. Бог се најпотпуније открио свету кроз оваплоћење његовог Сина Исуса Христа и кроз Цркву.

**СИЛАЗАК БОГА У СВЕТ КРОЗ РОЂЕЊЕ ХРИСТОВО КАО ПОТВРДА
ПРВОБИТНОГ ПЛАНА БОЖЈЕГ О СВЕТУ И УЛОГА ЧОВЕКА У ОВОМ
ДОГАЂАЈУ**

Бог се открива на земљи кроз оваплоћење Сина који је постао човек, Исус Христос. Син Божји се родио као човек од Духа Светог и Богородице Дјеве. На тај

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

начин је испуњено оно што је Бог најавио створивши свет и човека као своју икону. Појавом Христа показало се оно што је Бог припремао створеним бићима и човеку, а то је да створена природа превазиђе смрт кроз силазак Сина Божјег у свет, а човек да постане син Божји, Христос, кроз заједницу с Њим. То се показало кроз васкрсење Христово из мртвих које је почетак општег васкрсења свих људи и Цркве као заједнице многих људи са васкрслим Христом.

Богородица Марија је слободно пристала да роди Христа. Тиме је она показала да сједињење створене природе с Богом, тј. рођење Сина Божјег као човека, зависи и од слободе човека. Сједињење осталих људи и природе са Сином Божјим почиње да се остварује после васкрсења Христовог из мртвих. Ово сједињење такође треба да буде слободно. Зато нашем јединству са Христом претходи силазак Светог Духа у свет. Сједињујући нас са Христом, Дух Свети оснива Цркву као заједницу људи и природе са васкрслим Исусом Христом.

Црква има за свога начелника Сина Божјег Исуса Христа. Христос је личност на којој је утемељена Црква. Сви људи су сједињени с њим као његово тело којим он управља, слично нашем телу којим управља наша личност. Црква стога има посебан начин живота који је разликује од других заједница. Она је у јединству с Богом Оцем и на његовој љубави темељи своје постојање. Тај посебан начин живота огледа се, пре свега, у Литургији. Литургија је заједница слободе људи с Богом Оцем у Христу и заједница човека с другим човеком у којој учествује и природа. Људи и природа у Литургији постају Тело Христово делатношћу Светог Духа и на овај начин улазе у вечно постојање. Литургију као Тело Христово треба схватити тако што су многи људи и природа сједињени с Христом као многи удови једног људског тела, док је личност тога тела личност Сина Божјег. Истовремено, Син Божји се открива кроз Цркву и као Црква, или тачније кроз Литургију и као Литургија. Литургијска заједница је Тело Христово а Христос без тела не постоји, као што ни човек као личност не постоји без тела. Циљ катихизиса јесте да научимо шта је Црква, тј. Литургија и да postanемо њени чланови. На тај начин ми постајемо сједињени са Христом и чланови Божјег Царства и Бог нас ослобађа од смрти.

Подсети се и одговори:

- Какав је циљ имао Бог пред собом кад је стварао свет?
- Објасни на који начин је Бог то открио.
- Зашто је Бог на крају стварања створио човека по своје лику?
- Како је Бог поделио историју?
- Шта се догодило у историји доласком Христовим?
- Шта је Црква? Ко је глава Цркве?
- Објасни шта значи то, да је Црква Тело Христово.
- Зашто људи треба да постану чланови Цркве?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

ЕВХАРИСТИЈСКО САБРАЊЕ ЈЕ ИКОНА ЦАРСТВА БОЖЈЕГ

Већ смо рекли да је Бог створио многа бића са циљем да се сва сједине са Сином Божјим и да постане Царство Божје. Цар тог царства је Син Божји који је постао човек. Први човек Адам је био икона Исуса Христа, тј. Бог је стварањем Адама најавио будуће оваплоћење Сина Божјег. Та најаву се остварила у Новом завету када је Син Божји постао човек као и ми, Исус Христос. Син Божји је својим оваплоћењем сјединио у себи целокупну створену природу.

Царство Божје као циљ због кога је Бог створио свет је најављено, као што ћемо видети, у Старом завету а открило се потпуније у Новом завету када се Син Божји родио као човек Исус Христос. Када се Христос родио дошли су мудраци са Истока и поклонили му се као цару. Исус Христос је, дакле, цар, али Царства Божјег, а не царства земаљског. У догађају рођења Сина Божјег као човека сва створена природа је сједињена с Богом. Сва створена природа се налази у Христу и сједињена је с Богом зато што је он кроз рођење узео људску природу и постао човек као и ми. Јер човекова природа је целокупна створена природа у малом.

Други елеменат Царства Божјег јесте заједница свих људи с Богом у Христу, без обзира на то шта су ти други људи у односу на пол, расу, националност и узраст. Зато што су сви људи створени да буду у Царству Божјем, тј. да буду у заједници са Христом. Наравно, ако то и сами желе. Будући да је Исус Христос и Син Божји, Бог је, дакле, постао глава свих људи, тј. постао је Цар једног великог царства и све што постоји кроз Христа је у јединству с Богом. Овим се испунило оно што је Бог најавио на почетку стварањем човека Адама као иконе Божје, као и током историје коју нам описује Св. Писмо Старог Завета. Рођењем Христовим дошло је на земљу Царство Божје, јер је дошао цар тога царства Исус Христос. Људи који признају Исуса Христа за Сина Божјег и спаситеља од смрти почињу да се уједињују око њега посредством Светог Духа. На тај начин је Господ основао Новозаветну Цркву као икону и почетак будућег Царства Божјег.

После свога страдања, васкрсења и вазнесења на небо Христос је послао Светог Духа у свет преко својих апостола да сједињује све људе, који то желе, с Њим. Све док Христос поново не дође. Христос је после свога вазнесења на небо и даље остао на земљи, али у „другачијем облику“, у личности апостола, тј. епископа и сабраног око њих народа, тј. у Евхаристији. Зато је Евхаристија, по свом начину постојања, Царство Божје на земљи и у њој присуствује Исус Христос, само у другом облику. И то због тога да би ми били слободни у односу на сједињење с Њим. Јер да је Христос после свога васкрсења остао с нама у свој сили и слави, тј. као онај који је моћан и бесмртан, ко би могао да одрекне да он није Бог? Но такво признавање Христа за Бога и нашег спаситеља било би принудно за нас, из страха, а не из наше слободе. То Христос није желео, и зато се вазнео од нас на небо, а оставио нам је себе у лицу епископа и око њега скупљене људе на Евхаристији. На крају историје Христос ће поново доћи онакав какав је био и приликом вазнесења на небо и тада ће бити крај

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

историје. Они који су остварили заједницу с Њим живеће вечно, а они који то нису хтели остаће вечно у смрти.

Зато се сви наведени елементи Царства Божјег једино срећу у Евхаристији. Начелник Евхаристије је епископ који је икона васкрслог Исуса Христа који је обучен као цар. Евхаристија је сабрање људи око епископа као Исуса Христа. Они својим оделом и односом према началнику Евхаристије показују да је Христос Цар, а да су они чланови његовог царства. Тачније, Евхаристија показује да је она икона Царства Божјег. Као што у сваком царству постоје цар и различити чиновни и службе, тако и у Евхаристији као Царству Божјем Христос је Цар док око њега постоје различите службе: апостоли, епископи, свештеници, ђакони и народ. У њој људи учествују слободно. Нико не може постати члан евхаристијске заједнице и сјединити се с Богом ако то не жели слободно. Зато што је слобода та која човека чини човеком и иконом Божјом. Евхаристија је заједница људи без обзира на пол, расу, узраст, националност, образовање итд. У Евхаристији Бога називају Оцем сви њени чланови и сви чланови Евхаристије су деца Божја, Божји синови. Чланове Евхаристије Бог воли у Христу и зато су и они дужни да воле једни друге. По речима апостола: „У томе се показа љубав Божја према нама што је Бог Сина својега Јединороднога послао у свет да живимо Њиме. А кад овако Бог заволе нас и ми смо дужни да љубимо једни друге“ (1Јн 4, 9-11). У Евхаристији је, такође, присутна и природа. Људи и природа, сви заједно чине тело Христово, док је Христос глава, личност тога Тела. Царство Божје ће се у потпуности остварити на крају историје када ће бити побеђена смрт. Тада ће доћи Исус Христос у сили и слави и васкрснуће све мртве и сабраће све народе око себе и установиће своје Царство коме неће бити краја. Описујући Царство Божје, апостол каже: „Када дође Син човечији, Христос тада ће се сабрати сви народи на земљи око њега“ (уп. Мт 24). У Царству Божјем ће сви они који су се слободно сјединили с Христом Бога називати Оцем, јер ће Он свима бити Отац и сви људи ће постати његови синови. Такође, у Царству Божјем ће бити присутна и природа. И на крају, у Царству Божјем неће бити смрти. Јер, све што је Бог створио живеће вечно, ако је у заједници с Њим.

Подсети се и одговори

- Шта је Царство Божје?
- По чему се разликује Царство Божје од царства земаљског?
- На који се начин открива Царство Божје у историји?
- Зашто се Христос вазнео на небо?
- На који начин Христос присуствује на земљи после свога вазнесења на небо?
- Шта ће се десити када Христос поново дође на земљу?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

**КРШТЕЊЕМ ПОСТАЈЕМО ЧЛАНОВИ ЛИТУРГИЈСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И
СТАНОВНИЦИ БУДУЋЕГ БОЖЈЕГ ЦАРСТВА**

Да би смо и ми дошли у заједницу с Богом и тако постали бесмртне личности, потребно је да остваримо заједницу са Христом. Зато што је Господ Исус Христос пројава Бога у свет. Мимо Христа нико не може остварити заједницу с Богом. Ко не оствари заједницу с Богом не може живети вечно. То може да учини сваки човек ако постане члан Литургијске заједнице. На који начин може човек да постане члан Цркве, тј. Евхаристије, Литургије?

Да би човек постао члан Цркве, потребно је, најпре, да човек то слободно жели. Са слободом обично иде и вера човека у то да се у Цркви остварује заједница са самим Богом, а самим тим и вечни живот. Зато што је Евхаристија икона будућег Царства Божјег које се још није у потпуности остварило. Да би веровао и постао члан Литургије, човек тражи да има и неке доказе о томе да се у Цркви заиста постиже ослобођење од смрти. Због тога су хришћани одувек објашњавали своју веру. Тим објашњењем желели су да убеду друге људе да се учешћем у Литургији, тј. у Цркви човек и природа ослобађају од смрти.

У том циљу је и у претходним разредима настојано да се покаже то да је Црква, као посебан начин постојања људи, заиста место спасења од смрти човеку и природи. Да се Бог сада открива у Цркви и као Црква, док поново не дође у сили и слави. Будући да је Црква заједница људи с Богом преко Христа који је Син Божји и човек као и ми, посебан акценат је дат на објашњењу заједнице човека с другим човеком и шта нам она доноси. Сетимо се само прича које указују на заједницу човека са другим човеком? Како гледамо на човека кога волимо и како се ми осећамо кад нас неко воли? Како изгледа природа кад се нађе у заједници двеју личности које једна другу воле? А како опет када те заједнице љубави нема? Све ово треба да нам послужи да разумемо Литургију као заједницу Сина Божјег Христа с Богом Оцем и нас који смо постали део те заједнице. Искуство заједнице с другим човеком, такође треба да нам послужи да разумемо литургијску заједницу као заједницу многих људи међу собом. Литургија је икона будућег Царства Божјег. Преко Литургије ћемо разумети, колико је то сада нама могуће, и будуће Царство Божје кога је Литургија икона. Шта је, поред вере и објашњења, још потребно човеку да би постао члан Литургије? Наравно, крштење. Шта је крштење?

Крштење се обавља трикратним погружењем човека у освећену воду у име Свете Тројице: Оца, Сина и Светог Духа. Кроз крштење новокрштени симболично умире са Христом и васкрсава с Њим за нови живот. Посредством Св. Духа који се даје кроз миропомазање човек се сједињује са Сином Божјим и постаје и сам Христос, син Божји. Јер реч „Христос„ значи помазаник Духом Светим. Духом Светим човек остварује заједницу са Сином Божјим и постаје син Бога Оца. Слично оваплоћењу Сина Божјег када је Син Божји посредством Св. Духа постао човек, Исус Христос. Кроз крштење и миропомазање новокрштени улази у Литургијску заједницу и постаје њен члан. Тачније, Дух Свети својом делатношћу сједињује многе људе са

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Христом и гради литургијску заједницу која је, иако су многи чланови, један Христос јер сви се сједињују са једним и истим Христом. На овај начин човек постаје посредством Св. Духа члан будућег Царства Божјег и син Божји.

Подсети се и одговори

- На који начин човек може да постане члан Евхаристијске заједнице?
- С ким се новокрштени сједињује кроз Крштење?
- Која је улога Духа Светог у Крштењу?
- Каквим постају људи кроз сједињење са Христом?
- Коју заједницу гради Дух Свети?
- Кога царства постаје новокрштени члан?

ЕВХАРИСТИЈА КАО НОВИ ЖИВОТ ЉУДИ И ПРИРОДЕ

Крштење су св. оци Цркве назвали друго, ново рођење човека, за разлику од природног рођења. Зато што се човек кроз крштење рађа за нови, вечни живот и улази у литургијску заједницу. Попут природног рођења којим човек почиње да живи и то у породичној заједници. С том разликом што се крштење као ново рођење и литургијски начин живота људи разликују од природног рођења и породичног начина живота. У крштењу човек се рађа од Духа Светог и Цркве, а не од мужа и од жене. У природном рођењу човек се рађа без своје воље, тј. нико га не пита да ли жели да се роди. У крштењу човек се рађа слободно, тј. слободно жели да се крсти и да постане члан Литургије. Крштењем човек улази у литургијску, а не у породичну заједницу, у којој остварује заједницу с Богом и постаје члан будућег Царства Божјег у коме неће бити смрти. Тај нови живот јесте живот у слободи коју човек изражава кроз заједницу са Господом Исусом Христом, са другим људима који су већ ступили у заједницу са Христом и са природом. Речју, кроз крштење члан литургијске заједнице почиње да живи онако како ће живети у будућем Царству Божјем кад оно дође у потпуности. То је начин на који ће људи живети у Царству Божјем, зато што улазак у Литургију значи улазак у Царство Божје. Зато чланови Литургије треба да живе као да су већ у Царству Божјем.

Улазећи у литургијску заједницу ми улазимо у заједницу с Богом кроз Исуса Христа. И то кроз заједницу са другим људима. Најпре са епископом, а онда и са осталим члановима литургијске заједнице. Зато што је Христос Син Божји постао човек и једино се преко човека открива. Многи у Литургији не виде присуство Бога зато што не желе да прихвате следеће чињенице: да је Син Божји постао човек и да се Бог открива једино кроз другог човека у Литургији, као и то да је Литургија икона Царства Божјег које ће доћи на земљу на крају историје. Они траже Бога мимо људи, док људе сматрају обичним бићима, грешним и смртним. Такође мисле да се све завршава смрћу и да неће доћи будуће Царство Божје и васкрсење мртвих. Међутим, колико год људи одрицали да се Бог пројављује кроз човека, они не престају да то кроз искуство љубави према другом човеку то изражавају. Јер, кад год заволимо другог човека, ми у њему гледамо Бога.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Кроз крштење сви чланови Литургије су сједињени са Сином Божјим и постали су као Христос. У литургијском искуству волети Бога значи волети људе. Људи су чланови литургијске заједнице и изван Литургије, својим начином живота. То значи: кроз љубав према другим људима, без обзира на пол, узраст, расу, националност, лепоту; кроз љубав и према непријатељима; кроз бригу за другог човека и за природу итд. На овај начин ми волимо Бога и остајемо у заједници с Њим и после Литургије.

Други елеменат који карактерише живот чланова Цркве јесте опраштање грехова другим људима. Бог је свима нама опростио грехе тиме што је постао човек и поистоветио се са нама. Јер грех је смрт, а Христос нас је ослободио смрти сјединивши се са нама. Тиме нас је Бог учинио грађанима будућег свог Царства и зато ће сви људи у Царству Божјем бити безгрешни – бесмртни. Зато и ми треба да опраштамо грехе једни другима. Јер смо сви сједињени са Христом. Не треба на људе да гледамо кроз то што су нама или неком другом човеку учинили нешто лоше. Ако су чланови Литургије, они су као без греха, јер су сједињени с Богом и ослобођени су смрти, што ће се показати у будућем Царству Божјем. И на друге људе, који још увек нису чланови Литургије, треба такође да гледамо као да су најбољи, као да нас воле, јер су и они иконе Христа и могу сваког часа да постану чланови Литургије – Царства Божјег. Зато што и њих Бог позива и очекује да то буду. Оваквим начином живота, литургијским и у Литургији, хришћани пројављују на земљи Царство Божје.

Размисли и одговори

- Шта је потребно да човек постане члан Цркве?
- Шта се збива са човеком приликом Крштења?
- Поставши чланом Цркве, у које Царство улазимо?
- Шта је Литургија?
- Зашто треба да волимо све људе?
- У чему је разлика између литургијске заједнице и породице?

СВЕТИТЕЉИ НАМ ПОКАЗУЈУ КАКО ТРЕБА ХРИШЋАНИ ДА ЖИВЕ

Светитељи су људи који су живели литургијски. Они су живели у свету као што ће живети у будућем Царству Божјем. Тачније, узор њиховом животу је било будуће Царство Божје. Зато су они светитељи, свети људи. Да бисмо показали на који су начин светитељи живели, узећемо за пример живот нашег Светог Саве, кога сви познајемо.

Свети Сава је био син великог жупана Стефана Немање. Родио се, дакле, на царском двору као будући цар. Крштењем се и он сјединио са Сином Божјим и постао је члан Цркве. Као седамнаестогодишњак, из љубави према Богу, напустио је свој царски дом и отишао у манастир. Напустио је породичну заједницу и отишао да буде члан монашке, литургијске заједнице. Тиме је он показао да је уласком у Литургијску заједницу кроз крштење постао син Божји по благодати Св. Духа и члан

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

будућег Божјег Царства. Свога оца по природи заменио је Богом Оцем. Бог Отац му је постао најдражи отац, у кога се Сава уздао и коме је служио. Поред своје браће по крви, он је пригрлио и заволео као своју браћу друге људе, који су му у том тренутку били далеки, јер нису били из његовог рода. Њима је служио и помагао им у свим њиховим животним потребама, не штетећи своју снагу. Зато што је био убеђен да су сви који су крштени и као чланови Литургијске заједнице већ постали синови Божји и становници будућег Царства Божјег, као и он, а тиме и браћа међу собом. Служећи њима, Сава је служио самом Господу Христу.

Свакодневне манастирске послове и бриге остављао је када је требало да се иде на Литургију. У Литургији се Сава Немањић, као и браћа са којима је живео у манастиру, сусретао са самим Христом, а преко њега са Богом Оцем кога је толико волео. Ту је он предокушао то вечно заједништво са Господом, које ће доживети у Царству Божјем када оно дође. И то због тога што је веровао да једино Господ Исус Христос, зато што је Бог и зато што се у Литургији сједињује са људима, може ослободити човека од смрти и дати му вечни живот. У то, литургијско заједништво са Господом, Свети Сава је позивао и своје родитеље по крви, браћу и сестре и све људе из свога рода. Позивао их је да, ако желе вечно да живе, оставе своје свакодневне светске бриге и да се Литургијски сједине с Господом Христом. Сава је мудро схватио да је највећи проблем за човека смрт и да човек све чини да би се ње ослободио и да би живео вечно. Међутим, постоји само један начин на који се то може остварити, а то је заједница са Господом Исусом Христом у Литургији.

Свети Сава је тако живео на земљи као да је већ у Царству Божјем. Зато је волео све људе, јер их је гледао тако као да су и они већ у Царству Божјем и у заједници с његовим Господом Христом кога је највише волео. Знао је и то да Христос воли сваког човека као што њега воли.

Сава се и према природи односио као према милим делима Божјим која су створена за вечност. За њега су дрвеће и цвеће били као божански осмејак којим се Господ љупко и радосно осмехивао њему и свим људима. Животиње су биле створења Божја, која је такође Бог волео, а која су дата човеку да се он о њима брине. Свети Сава, као и други свети људи, управо су мислили да су они ти људи којима је Бог поверио на чување читав свет. Зато су се бринули за сваког човека, за сваку биљку и животињу док не дође Господ када ће све њему предати на вечно чување. И било им је жао кад год су видели да неко од људи страда и пати. Зато су плакали за сваким и свакоме су хтели да помогну, да му бар муку ублаже, ако нису могли да га од тога спасу, зато што једино Господ може ослободити мука човека и природу. То ће Он и учинити у последњи дан, када поново дође на земљу, у шта је Свети Сава чврсто веровао.

Оваквим начином живота, Свети Сава и други свети људи, живели су на земљи као да су већ у Рају, у Царству Божјем. Упркос тешкоћама које су доживљавали од људи који нису веровали у Господа и долазак његовог будућег Царства.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Подсети се и одговори

- На који начин треба да живе људи да би били хришћани?
- Ко нам то показује?
- Ко су светитељи?
- Ко је Свети Сава Немањић?
- Како је живео Свети Сава?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

**ПРИПРЕМА РОДА ЉУДСКОГ ЗА ОВАПЛОЋЕЊЕ СИНА БОЖЈЕГ
КАО ЧОВЕКА**

**ЧОВЕК ЈЕ СТВОРЕН СЛОБОДНИМ КАКО БИ СЛОБОДНО СВУ ПРИРОДУ
ПРИВЕО БОГУ**

А створи Господ Бог човека од праха земаљског, и дуну му у нос дух животни; и поста човек душа жива. И насади Господ Бог врт у Едему на истоку; и онде намести човека кога створи. И учини Господ Бог те никоше из земље свакојака дрвета лепа за гледање и добра за јело и дрво од живота усред врта и дрво од знања добра и зла... И узевши Господ Бог човека намести га у врту Едемском, да га ради и да га чува. И запрети Господ Бог човеку говорећи: једи слободно од сваког дрвета у врту. Али са дрвета од знања добра и зла, с њега не једи; јер у који дан окусиш с њега, умрећеш. (1Мој 2,7-17) Бог је створио човека по својој икони и подобју. То је указивало на то да га је створио слободним да буде у заједници са Сином Божјим, што се касније и остварило у Исусу Христу и његовој Цркви. Заједница између Бога и човека би се остварила када би Бог сишао у свет и сјединио се са човеком. Јер сам човек, пре него да сиђе Бог у природу и сједини се с њим, не би могао да се сједини с Богом и победи смрт. Бог, међутим, није хтео без слободног пристанка човека да сиђе у свет. Јер силазак Бога у свет значио је сједињење са човеком. Зато је и човек требао да покаже своју слободну вољу да се роди Син Божји као човек. Да човек слободно жели заједницу с Богом, то би човек показао кроз љубав према Богу.

Са циљем да припреми човека за сједињење са Његовим Сином, Бог је човеку Адаму дао и прву заповест. Према тој заповести, Адам није требало да једе плодове дрвета познања добра и зла. Заповест није имала за циљ да ограничи и укине, него да покрене човекову слободу, тј. да покрене човека да бира између тога да оствари заједницу с Богом, или да остане сам. Јер, Бог је желео да се човек сједини са Његовим Сином. Међутим, Бог није хтео да човек буде у заједници с Њим мимо човекове слободе. Зато му је дао заповест да би проверио да ли човек заиста жели да се заједница са Сином и оствари. Бог је преко заповести хтео да провери да ли човек слободно жели да Син Божји сиђе и сједини се с њим. Слично томе као кад ми некога волимо и желимо да проверимо да ли и он нас воли па тражимо од њега да нешто учини за нас. Поштујући Божју заповест, човек би слободно пристао на Божји план о њему и природи.

Испуњавајући Божју заповест, тј. не опредељујући се да остане сам, човек би се определио за Бога и за заједницу с Њим. Тиме би показао да и он воли Бога и жели да се оствари Божји план, Божја жеља о њему и о творевини. Тај план се састојао у томе да човек у заједници с Богом избегне смрт која је била неминовна ако би човек остао сам и не би се сјединио с Богом. Дакле, да би човек, а преко њега и сва остала природа, постојао вечно, требало је да своју слободу изрази тако што ће испунити

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Божју вољу, чиме би показао да и он воли Бога и да жели да се заједница са Његовим Сином и оствари.

Подсети се и одговори

- Зашто је Бог дао заповест првом човеку?
- Шта нам показује заповест Божја у односу на човека? Да човек није био слободан у својој делатности, да ли би заповест имала смисла?
- Шта је човек требало да учини да би се остварио Божји план о творевини ?

ЧОВЕК ЈЕ СТВОРЕН КАО ИКОНА ХРИСТА И КАО СВЕШТЕНИК У ПРИРОДИ

Потом рече Бог: да начинимо човека по своје обличју, као што смо ми, који ће бити господар од риба морских и од птица небеских и од свега звериња што се миче по земљи. И створи Бог човека по обличју своје, по обличју Божјем створи га, мушко и женско створи их. И благослови их Бог и рече им: рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом, и будите господари од риба морских и од птица небеских и од свега звериња што се миче по земљи. И још рече Бог: ево дао сам вам све биље што носи семе по свој земљи, и сва дрвета родна која носе семе; то ће вам бити за храну... Тада погледа Бог све што је створио и гле, добро беше веома. И би вече и би јутро дан шести. И узевши Господ Бог човека и намести га у врту Едемском, да га ради и да га чува. И запрети Господ Бог човеку говорећи:једи слободно од сваког дрвета у врту. Али с дрвета од знања добра и зла, с њега не једи; јер у који дан окусиш с њега, умрећеш (1Мој 1, 26-2, 17).

Први човек је требао да живи на исти начин, на који је живео Господ Исус Христос: да верује Богу Оцу да ће на земљу доћи Његово Царство и да тражи да се оствари Божја воља о свету. То нам је Исус Христос показао и кад је рекао својим ученицима како треба да се моле Богу (То је молитва: Оче наш...). Тај начин живота би показао да и човек жели да буде у заједници с Богом и да дође Царство Божје на земљи.

Човек има задатак да и природу приведе Богу, а не само да се он сједини с Богом. Целокупна природа је Божји дар човеку, јер је Бог створио природу и даровао је човеку да он управља њом. Створивши на крају човека као икону Божју, тј. као слободног Бог је човека Адама поставио да буде управитељ, господар свих створења и да сво биље и њихова семена користи за храну. То не значи, међутим, да је Бог дао човеку слободу да уништава природу по својој вољи. Бог је човеку дао слободу да се брине о природи као о својој док Он не сиђе и сједини сву природу са собом кроз своје оваплоћење. Јер, све што је створио Бог, створио је да вечно живи, тако што ће се сјединити са Сином Божјим. Наравно уз пристанак човека кроз кога би се сва бића сјединила са Сином. Желећи да се то оствари, Бог је од самог почетка на човека Адама гледао кроз будуће јединство са његовим Сином. Гледао га је као свога Сина, Христа, као да се човек већ сјединио са Христом, иако је то тек требало да се догоди.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Кроз њега је гледао и све оно што је створио. Кроз Христа, односно у Сину који ће постати човек, Бог је гледао целокупну створену природу и зато је она за њега била веома добра. Тачније, Бог је, имајући у виду оваплоћење свога Сина и заједницу љубави свога Сина са човеком, гледао на човека и на природу од самог почетка кроз свога Сина и зато их је видео као вечна бића. Зато је и рекао Бог о творевини да је она “веома добра” (1Мој 1, 31). Бог је сву природу поверио човеку као свом Сину, да он господари њоме, док се не оствари заједница Сина Божјег и човека. Ту заједницу с Богом и први човек Адам је требало да жели како би се остварила замисао Божја о творевини. Та замисао је била да творевина у заједници са Сином Божјим који ће постати човек вечно живи.

Власт човека над природом треба схватити као бригу човекову о њој и као привођење природе Богу. Да би природа могла да оствари вечни живот, потребно је било да кроз човека буде у јединству с Богом. Управо онако како с природом поступа човек у Евхаристији. Човек је створен као свештеник у природи, а свет око њега као једна велика литургијска заједница.

Подсети се и одговори

- Шта је Бог поверио човеку кад га је створио?
- Зашто природа у свом постојању зависи од човека?
- Како човек треба да живи да би испунио оно што му је Бог поверио?
- Ко нам говори о томе шта је Бог дао као дужност човеку и где се то најбоље види?

ЕВХАРИСТИЈСКО ВИЂЕЊЕ ОДНОСА ЧОВЕКА ПРЕМА ПРИРОДИ

Пре него да Син Божји сиђе у свет и сједини се са човеком Бог је дао човеку задатак да сву створену природу сједини са собом и принесе је Богу. Јер Бог је и природу, а не само човека хтео да уведе у заједницу са собом и учини да вечно постоје. Шта је конкретно човек требао да чини у односу на природу? Пошто је Св. Литургија икона Царства Божјег које је Бог замислио да се оствари кад је створио свет и човека, она нам је и једино мерило како је први човек Адам требао да живи у односу на природу. Шта нам Литургија говори о дужности човека у односу на природу?

Учествујући у Литургији човек остварује заједницу са Богом и са другим људима кроз Христа и у Христу. На Литургију човек не долази празних руку. Поред свога присуства где се показује да у вечни живот, у Царство Божје, улази човек и да је то Царство заједница многих људи, човек доноси са собом различите дарове природе: хлеб, воду, вино, уље, као и различите друге плодове. Без ових плодова не може бити Литургије. На шта нас упућује ова литургијска радња, тј. зашто човек треба да на Литургију донесе дарове природе?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Приносећи на Литургији дарове природе Богу, епископ (свештеник) говори: Твоје (дарове) од твојих (дарова) Теби приносећи због свега и за све. Затим додаје: „Још Ти приносимо ову словесну и бескрвну службу, и молимо Те, и призивамо, и преклињемо: испошљи Духа Твога Светога на нас и на ове предложене Дарове и учини овај хлеб часним Телом Христа Твога. А то што је у Чаши овој часном крвљу Христа Твога. Да ове свете Тајне буду онима који се причешћују на отпуштење грехова, на заједницу Духа Твога Светога, на испуњење Царства небескога“ (Литургија светог Јована Златоустог, Молитва призива).

Уношење дарова у Литургију указује на то да је човек створен са циљем да читаву природу сједини с Богом, тј. да је принесе Богу. Створена природа је по себи смртна и само у заједници с Богом може живети вечно. Сама природа не може да оствари заједницу с Богом. То може да учини једино преко човека. Будући да је Бог створио природу и даровао је човеку, поред Бога и човек је постао господар природе. Приносећи природу Богу, човек приноси Богу његове, Божје дарове, а не своје. Ово човек може да учини али не мора. Јер је човек слободан. Ако је принесе Богу природа ће живети, ако не, неће.

Природа која се уноси у Литургију приноси се Богу на тај начин што се на њу призива благодат Светог Духа. То призивање Светог Духа на људе и на природу, кроз молитву призива (епиклезе), показује да ће само силаском Сина Божјег у свет природа вечно живети. Јер, Дух је тај који оживљава све чега се дотакне на тај начин што га сједињује с Христом, с Богом. Дакле, природа се не уноси у Литургију да би била изгубљена, већ да би се сјединила са Христом и постала тело Христово и постојала вечно.

Поред овога, у Литургији се кроз разне молитве молимо: за изобиље плодова земаљских, за благорастворење ваздуха, за тихе кише земљи ради плодности итд. То показује да се човек брине за природу у циљу да и она постане део Царства Божјег. На овај начин, тј. литургијски, „испуњава“ се или остварује Царство Божје.

Литургијска пракса се пренела код хришћана и изван Литургије. Хришћани освећују, тј. призивају благодат Светог Духа на поља, винограде, стоку, као и на свако дело људско, а све у истом циљу: да Бог Отац Духом Светим све присаједини Сину и тако учини да вечно постоји. Да свет постане Царство Божје.

Литургијска пракса указује на то да је Бог створио природу да она вечно живи, тј. да буде учесник будућег Царства Божјег. Постаће то преко човека који се брине за природу на тај начин што је уноси у заједницу с Богом у Христу и преко Христа. Јер, природа по себи нема слободе да одлучи да ли ће у заједницу с Господом или неће, будући да је за то потребан слободан пристанак. Зато она зависи од човека као слободног бића које треба да је сједини с Богом. По речима апостола Павла: “Сва твар уздише и стење чекајући да се јаве синови Божји који ће је ослободити ропства распадљивости” (Рим 8, 22–23).

Литургија нам, дакле, показује да је служба човека у односу на природу свештеничка, тј. човек је позван од Бога да буде свештеник природе, да се брине за њу и да је сједињује с Богом у Христу. Посматрано из Литургије однос човека према природи треба да буде такав да човек буде свештеник у природи. То значи да човек

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

треба да се брине за природу и да је приноси Богу како би природа постала Тело Христово и живела вечно.

Ако упоредимо Литургију и опис стварања првог човека Адама и његову службу коју му је Бог даровао у односу на свет, видећемо невероватне сличности. У Литургији човек приноси дарове природе и даје их у руке епископу као Христу да их Христос принесе Богу Оцу. На овај начин човек је посредник између природе и Бога у њиховом сједињењу. Први човек Адам је имао задатак да принесе читав свет Сину Божјем. Син Божји би прихватио природу коју приноси човек тако што би сишао и постао човек Христос. На овај начин би се сва створена бића сјединила с Богом Оцем кроз Христа посредством Светог Духа. Сва бића предвођена човеком који би их привео Христу, а овај Богу Оцу, чинила би једну велику Космичку Литургију, као што је и Литургија читав свет у малом.

Подсети се и одговори

- Зашто човек на Литургију доноси и дарове природе?
- Које дарове предаје те дарове?
- Шта нам казује света Литургија о природи и разлозима због којих је она створена?
- Објасни због чега хришћани сматрају да је грех необрађивање земље и нестарање за природу.
- Какву је службу Бог дао човеку у односу на природу?
- Зашто призивамо Духа Светог да дође у свет? Шта Дух чини? С ким Он нас и природу сједињује?
- Објасни шта значи бити свештеник у природи и на који начин се то изражава код људи хришћана.

ЧОВЕКОВ ПАД И ПОЈАВА СМРТИ У СТВОРЕНОМ СВЕТУ

Али змија беше лукава на рече жени: је ли истина да је Бог казао да не једете са свакога дрвета у врту? А жена рече змији: ми једемо рода од свакога дрвета у врту. Само рода с оног дрвета усред врта, казао је Бог не једите и не дирајте у њ, да не умрете. А змија рече жени: нећете ви умрети, него зна Бог да ће вам се у онај дан кад окусите с њега отворити очи па ћете постати као богови и знати шта је добро а шта зло. И жена видећи да је род на дрвету добар..., и да је дрво врло драго ради знања, узабра рода с њега и окуси па даде мужу својем те и он окуси. Тада им се отворише очи и видеше да су голи (1Мој 2, 9 – 3, 7).

Десило се, међутим, да је човек одбацио заједницу с Богом. Хтео је да он сам буде бог. Заповест коју је дао Бог Адаму да би он, испуњавајући је, показао да жели заједницу с Богом, искористила је змија, односно Ева. Она је навела човека Адама да прекрши заповест Божју обећавши му да ће он сам, без силаска Бога у свет и

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

сједињења с њим, постати Бог. Уместо да постане Бог човек Адам је постао смртно биће. На то указују речи: „Тада им се отворише очи и видеше да су голи„. Уместо да им се отворе очи и да виде да су постали богови, како им је змија обећала, они су видели да су сами за себе смртна и ништавна бића.

Ово се могло десити због тога што је човек био слободан да бира: хоће ли заједницу с Богом или неће. У том избору човек је одбацио Бога. Зато што је Бог био друга личност у односу на човека, чије постојање није зависило од слободе човека. Јер човек као слободно биће жели да све зависи од њега и прихвата и воли само оно што је његово. Зато људи често одбацују друге људе, зато што их они нису родили, а воле само оне које су они родили.

Адамов избор је био погрешан и последица тога избора јесте да су човек и природа остали смртни. Бог је једини бесмртан и човек једино у заједници с Богом може бити такође бесмртан. Тачније, човек је својим падом одделио и себе и целокупну природу од Бога као од јединог извора живота, и зато је (п)остао смртан. Тачније, остао је смртан зато што му је природа била потенцијално смртна од самог почетка. Да је желео заједницу с Богом Бог би сишао и сјединио би се са Адамом и човек не би умро.

Подсети се и одговори

- Шта је човек Адам учинио?
- Зашто је човек одбацио Бога?
- Шта се потом десило?
- Зашто су човек и природа остали смртни?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

ЉУДСКИ НАПОРИ ЗА ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ СМРТИ

НОВИ ПОЧЕТАК ПОСТОЈАЊА ЉУДИ КРОЗ ПРИРОДНО РАЂАЊЕ

И Господ Бог изагна човека из врта Едемскога да ради земљу, од које би узет. И изагнавши човека постави пред вртом Едемским херувима, с пламеним мачем, да чува пут ка дрвету од живота. После тога Адам позна Еву жену своју, а она затрудне и роди Каина, и рече: добих човека од Господа (1Мој 3, 23 – 4,1).

После прекида заједнице с Богом, први човек је изгнан из Раја и почео је да ради земљу и да рађа децу. Човек је мислио да ће на тај начин победити смрт и живети вечно: кроз обезбеђење природних богатстава, кроз јело и кроз своју децу коју је рађао. Десило се, међутим, супротно. Нити је Адам на овај начин постао бесмртан, јер природа којом се хранио изазивала је у њему смрт јер је и сама била смртна, нити је син који му се родио био исти он и био бесмртан. Каин је други човек, није Адам, и био је смртан, а не бесмртан. Смрт је последица створености природе, зато што је природа створена ни из чега и не може се победити на овај начин, јелом и рађањем деце. Тај Адамов покушај да постане бесмртан преко природе, био је промашај. Први човек је то открио касније, након што је и сам окусио реалност смрти, кроз смрт свога сина Авеља. Одбијајући заједницу с Богом, човек и сва природа су остали смртни.

Бог, дакле, није казнио човека смрћу због његове непослушности, већ се човек сам окренуо од Бога тражећи у природи извор своје бесмртности и на тај начин је постао смртан. Није је нашао зато што је Бог једини бесмртан, док су и он и природа смртни, јер су створени ни из чега. Другим речима, човек је сам, после греха, открио да су смртни и он и читава природа која га окружује и да мимо заједнице с Богом не може имати живота, на шта га је Бог на почетку упозорио. Зато се Адам покајао због онога што је урадио.

Човек је, дакле, после раскида заједнице с Богом, сам кроз јело и биолошко рађање и размножавање хтео да достигне бесмртност, али је промашио. Остао је смртан. Зато свети оци називају Адамов грех промашајем. Што је више јео и што се више рађао, човек је све више умирао. Тако је целокупна створена природа ушла у један зачарани круг постојања, у биолошки начин живота и размножавање који је изгледао да доноси живот, али је у суштини доносио смрт. Почела је историја рода људског одвојеног од Бога у којој је царовала смрт или, тачније, лажни живот. Од Адама смрт свих људи јесте последица њиховог постојања одвојеног од Бога. Из тог круга човек више није могао да изађе сам, без Божје помоћи.

Грех првог човека Адама је у томе што није остварио заједницу са Богом у којој је бесмртност и зато се Адамов грех поистовећује са његовом смрћу. Сви људи су

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

грешни зато што су сви смртни, односно зато што се рађају од Адама и на тај начин наслеђују смрт.

Подсети се, размисли и одговори

- Које су последице по човека и по природу произашле из неостварења заједнице првог човека Адама с Богом?
- Шта је Адам учинио да би победио смрт?
- Због чега биолошки начин живота и рађање не могу да човеку обезбеде бесмртност?
- Како свети оци другачије називају грех?
- Објасни зашто је Адамов грех промашај.
- Који је други начин да се победи смрт?

ЧОВЕК ТРАЖИ У ПРИРОДИ ЛЕК ПРОТИВ СМРТИ

Сва даља историја човека показује да човек све чини да би живео, тачније да би се спасао од смрти. Човек је лек против смрти најпре почео да тражи у природи. Међутим, и природа је смртна, зато што је створена ни из чега. Постала би бесмртна да се сјединила с Богом. Будући да је Адам био задужен да природу сједини с Богом кад није то учинио природа је изгубила прилику да постане бесмртна. Отуда, узалудно је тражити лек против смрти у природи. Да би човек живео вечно, а самим тим и створена природа, потребно је било да Син Божји сиђе у свет и сједини се са човеком. Но, ово је и даље подразумевало да се и човек са овим сложи.

С друге стране, човек је почео да се бори с природом да би му она послужила у циљу превазилажења смрти. Онда када би се природа показала непослушном и јачом од човека, човек ју је проглашавао за бога и обожавао је. Одатле је настало идолопоклонство. Уместо да обожава Бога Творца, човек је почео да обожава творевину. Стварање разних цивилизација у историји рода људског израз је тежње човека само ка једном циљу: тај циљ је победа над смрћу и осигурање бесмртности за човека! Тежња ка решењу проблема смрти огледа се и у религији, науци, философији, као и у разним друштвеним системима. Све се ово, међутим, до сад показало бескорисним. Једину наду у превазилажење смрти човечанству је дао Господ Исус Христос својим васкрсењем из мртвих. Зато што је Христос Син Божји који је постао човек.

Подсети се, размисли и одговори

- Шта је крајњи циљ свих људских напора?
- Зашто је човек постао идолопоклоник, тј. зашто обожава природу?
- Шта човек тражи истражујући природу?
- На који начин се може победити смрт? Ко нам је то открио?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

**БОГ И ДАЉЕ ЖЕЛИ ДА ОСТВАРИ ЗАЈЕДНИЦУ СА ЧОВЕКОМ ДА БИ СПАСАО
И ЊЕГА И ПРИРОДУ ОД СМРТИ**

И поред одбијања првог Адама да се оствари заједница између њега и Бога кроз рођење Сина Божјег као човека, Бог није одустао од своје намере. Јер ово је једини начин да свет који је створио живи вечно. Да би се то остварило потребно је било: да Бог поново има иницијативу у том сједињењу и да човек слободно прихвати да дарује природу Богу. Јер, као на почетку историје, тако и сада, то није могло да се деси без Божје иницијативе, као ни без човека и његовог слободног пристанка. Рођење Христово, у коме би се успоставило јединство између Бога и створене природе, требало је да буде слободни силазак Сина Божјег у свет са слободним допуштењем човека.

Да би се, међутим, у новим условима то и остварило, потребно је било да се Син Божји роди као човек, али не на исти начин на који се рађају и сви остали људи: од мужа и жене. Јер, смрт се од Адама преносила с човека на човека природним рађањем. Спаситељ света од смрти требао је да буде бесмртан и зато је требао да се роди на другачији начин од оног на који се рађају сви остали људи. И ово је потврђено у Христу који се родио као човек од Духа Светог и Марије Девојке.

С друге стране, после пада Адама његова и сва остала природа је постала смртна. Да би је ослободио од смрти Син Божји је требао да узме природу онаквом каква је она после пада, тј. као смртну. Прихватајући палу природу, међутим, Син Божји је требао да прихвати и смрт. Речју, да би спасао човека и природу од смрти кроз сједињење с њом Син Божји је требао да умре. И није било другог избора него да Син Божји постане човек и да умре, ако је Бог и даље хтео да успостави заједницу са човеком и природом и ослободи их од смрти.

И то се управо и десило. Када је по Божјем благослову дошло време за то, Син Божји се родио као човек, Господ Исус Христос и умро је на крсту да би нас ослободио смрти. Христос је пре рођења као човек био Бог, Син Божји. Када се родио као човек, постао је Богочовек. Он је рођен не на природан начин како се рађају сви остали људи, већ од Духа Светог и Марије Дјеве и то слободним пристанком Богородице. Тиме је показао да је он Бог, Син Божји и да је слободан од смрти иако је постао човек. Својом смрћу на крсту, међутим, Син Божји је показао да је он узео нашу смртну природу и постао човек као и ми, смртан, да би нас и нашу смртну природу ослободио од смрти испуњавајући оно што први човек Адам требао да уради, а није. И то је учинио из љубави према нама.

Рођење Исуса Христа Бог је на разне начине најављивао људима од самог почетка историје, чиме је почела нова етапа у историји света. Ту епоху можемо назвати припремом рода људског за рођење Сина Божјег као човека, тј. за рођење спаситеља света, Исуса Христа. Другим речима, то је историја коју нам описује Стари завет.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Подсети се, размисли и одговори

- Зашто је природа остала смртна после греха човека Адама?
- Зашто Бог није променио свој план о човеку и природи?
- Шта је за свет и природу значило рођење Сина Божјег?
- Шта показује Христово натприродно рођење, а шта његова смрт?
- Образложи зашто је Бог требао да постане човек и да умре да би свет био спасен од пропадања, односно од смрти.

**ПРИПРЕМА ЉУДСКОГ РОДА ЗА РОЂЕЊЕ ХРИСТА СИНА БОЖЈЕГ КОЈИ ЋЕ
ПРЕТРПЕТИ СМРТ ДА БИ СПАСАО ЉУДЕ И ПРИРОДУ**

А Адам рече: жена коју си удружио са мном, она ми даде с дрвета, те једох. А Господ Бог рече жени: зашто си то учинила? А жена одговори: змија ме превари те једох. Тада рече Господ Бог змији: кад си то учинила, да си проклета мимо свако живинче и мимо све звери пољске... И још мећем непријатељство између тебе и жене и између семена твога и семена њеног; оно ће ти на главу стајати а ти ћеш га у пету уједати. (1Мој 3, 12-15).

По одбијању Адама да изврши оно што је Бог од њега очекивао, због чега се појавила смрт у природи, Бог није оставио човека и природу. Обећао му је да ће Син Божји постати човек као женин потомак и да ће он уништити смрт. Бог је, дакле, и после греха Адама, остао при свом првобитном циљу о творевини. Циљ је да Син Божји сиђе у свет и постане човек како би творевина и људи живели вечно у заједници с Богом. Да би Син Божји постао човек потребно је било да се и он роди као и остали људи. Будући да се после греха првог човека приликом рађања истовремено преносила и смрт у природи, сваки новорођени човек је аутоматски био и смртан. Христос, међутим, да би био спаситељ од смрти требао је да буде бесмртан. Јер то би био доказ да је Христос Бог, Син Божји. То значи да је Син Божји требао да се роди као човек на другачији начин, него што се рађају сви остали људи. Требао је да се роди од Духа Светог и Девојке.

Богородица Марија је слободно даровала своју природу Сину Божјем да он постане човек. Тиме се испунило то што је Бог и очекивао од човека: да он слободно допусти да се роди Син Божји као човек. Поставши човек Христос је сјединио сву створену природу у себи и принео је Богу Оцу. Учинио је, дакле, оно што је првобитним планом Божјим о творевини и било предвиђено. Да сва створења буду возглављена у Христу Сину Божјем.

Да би се то постигло, било је потребно припремити човека да на то пристане. То је подразумевало да човек најпре схвати да не може сам да победи смрт, а затим да затражи помоћ Божју. Припрема рода људског за рођење Спаситеља света од стране Бога била је различита и свеобухватна. У зависности од прихватања самих људи. Најјасније наговештаје о рођењу Сина Божјег као човека Бог је дао преко изабраног народа, тј. преко Јевреја - Израиља.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Подсети се и одговори

- Шта је Бог замислио да се догоди кад је стварао природу и човека?
- Да ли је тај план Божји промењен после одбијања човека да на остварењу тог плана сарађује с Богом?
- Шта би се десило с створеном природом и човеком да се тај план није остварио у Христу?
- На који начин је Бог припремао род људски за догађај оваплоћења Сина Божјег? Где то можемо да прочитамо?

**СИН БОЖЈИ ЈЕ ТРЕБАЛО ДА ПОСТАНЕ ЧОВЕК И ДА УМРЕ ДА БИ СПАСАО
ЧОВЕКА И ПРИРОДУ ОД СМРТИ**

Иако сам циљ Божји о свету није промењен, после пада Адама промењен је начин остварења тог циља. Нови начин да се оствари план Божји о творевини била је смрт Сина Божјег јер је природа коју је узимао већ била смртна падом човека.

Будући да је Бог и на почетку имао план да се сједињење створене природе са Сином Његовим оствари преко човека и његовим слободним пристанком, то је и сада поштовао. Човек је једино биће које, поред Бога, одлучује о спасењу света од смрти. Зато што је човек по природи причасник целокупне створене природе, материјалне и духовне. Као личност, тј. као икона Божја, човек је носилац постојања природе. Као слободно биће могао је слободно да одлучује да ли ће ту природу дати Сину Божјем, или неће. Да први човек није погрешно Син Божји би постао човек и сва створена бића би се преко човека Адама сјединила с Њим и не би окусила смрт. Овако, Христос је умро на крсту, чиме је показао да је узео нашу смртну природу и постао човек као и ми, да је као човек, тј. уместо Адама принесе Богу Оцу.

Пошто се смрт у природи после пада Адама преносила приликом природног рађања, сваки човек је био смртно биће. Да би Син Божји сјединио људску природу с Богом, а преко ње и осталу створену природу, и спасао је од пропадања, није било другог начина него да Син Божји постане човек и да умре. Својом смрћу Христос би показао да је узео палу природу у себе, тј. смртну. Ту улогу добровољно је преузео на себе Син Божји.

Ради спасења творевине потребно је било, дакле, не само да се Син Божји роди као човек да би се на тај начин Бог сјединио са човеком, већ је било потребно и да умре како би испунио и оно што је људско. Зато што су после Адамовог пада сви људи и сва бића постали смртни по природи, а ту природу је требао човек да принесе Богу и то слободно. Речју, Син Божји поставши човек испунио је два задатка: оно што је требао да испуни као Бог, тј. да сиђе и узме створену природу и сједини је с Богом и оно што је требао да испуни човек, а то је да слободно принесе природу Богу.

Овај нови начин спасења природе од смрти укључивао је, дакле, и једну новину и за самога Бога. Та новина се огледа у томе што је Христос сада требао да умре да би испунио оно што први човек није испунио. Ова новина је настала падом

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

првог човека. Тиме што је умро за нас и наше спасење, Христос је показао неизмерну љубав према нама. Јер нема веће љубави према неком од тога да живот свој дамо да би тај други живео. Поготову ако то учини Бог за нас који је слободан од смрти. Син Божји је на то слободно пристао да би испунио вољу Бога Оца и нас спасао од смрти.

Зато све најаве Божје о рођењу Сина Божјег као човека ради спасења човека и остале творевине од смрти, садржавале су и најаву о Христовој смрти. Како и на који начин је то Бог објављивао људима, видећемо касније.

Подсети се и одговори

- На које је семе женино мислио Бог кад је рекао да ће оно победити смрт?
- Зашто је Син Божји као нови човек требало да умре да би спасао природу од смрти?

**ОНО ШТО СЕ ЗБИЛО С НОЈЕМ НАГОВЕШТАВА ДА ЋЕ СПАСЕЊЕ СВИМ
БИЋИМА ДОЋИ ПРЕКО ЧОВЕКА КОЈИ ЈЕ У ЗАЈЕДНИЦИ С БОГОМ**

Али Ноје нађе милост пред Господом... И рече Бог Ноју: крај сваком телу дође преда ме, јер напунише земљу безакоња; и ево хоћу да их затрем са земљом. Начини себи ковчег од дрвета гофера, начини и прегратке у ковчегу; и затопи га смолом изнутра и споља. И начини га овако: у дужину нека буде триста лаката, у ширину педесет лаката, и у висину тридесет лаката; јер ево пустићу потоп на земљу, да истребим свако тело у коме има жива душа под небом, што год је на земљи све ће изгинути. Али ћу с тобом учинити завет свој: и ући ћеш у ковчег ти и синови твоји и жена твоја и жене синова твојих с тобом. И од свега жива, од свакога тела узећеш у ковчег по двоје да сачуваш у животу са собом; а мушко и женско нека буде... И узми са собом свега што се једе да буде хране теби и њима. И Ноје учини како му заповеди Бог. (1Мој 6, 1-22).

И поред тога што су многи људи у време патријарха Ноја, не верујући у Бога и његово обећање о спасењу, живели у безакоњу, Ноје је веровао Богу. Он се надао у Божју милост. Зато је Бог њега избавио тренутне смрти која је потопом задесила све становнике земље, али и одабрао да он буде праслика на који начин ће Господ на крају спасти сву творевину и све људе од смрти кроз васкрсење. То је Христос и његова Црква.

Оно што се догодило с Нојем указује на то да ће будући спаситељ света од смрти такође бити човек. Али човек који је у заједници с Богом, односно Богочовек. На овај начин Бог је остао при свом првобитном плану о спасењу света од смрти – да то буде преко Сина Божјег који ће постати човек и његове заједнице с Богом.

Ноје и његова лађа праслика су Исуса Христа и заједнице људи с њим, тј. Цркве, односно будућег Царства Божјег и вечног живота. Као што се спасло од потопа све оно што је ушло у Нојеву барку, тако ће се спасти од смрти све оно што

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

уће у заједницу са Христом, тј. у Литургијску заједницу. Зато Црква у којој се народ окупља на Литургију личи на брод.

Ноје је по заповести Божјој примио у своју барку све врсте које је Бог створио на земљи да би биле сачуване од смрти. Отуда Литургија прима у своју заједницу све људе и све оно што је Бог створио, јер је Бог све то створио за вечност. Једино онај који не жели у заједницу с Господом, он се неће спасти. То наравно важи само за људе, зато што су људи слободни и слободно одлучују да ли ће остварити заједницу с Господом или неће, док ће се природа спасти сва. Будући да су људи слободни и да је слобода оно што људе и чини људима, Бог ће поштовати слободу људи. Јер, Бог не жели да ускрати оно што је из љубави већ даровао људима, а то је слобода.

Потпунију слику свога плана о спасењу света Бог је открио преко родоначелника Аврама, склапања савеза с њим и благосиљања свега народа у њему.

Подсети се и одговори

- Зашто је Бог казнио људе и земљу потопом?
- Шта прасликују Ноје и његова барка?
- На основу приче о Ноју шта закључујеш – ко ће се све спасти од смрти и на који начин?

ИЗБОР АВРАМА И САВЕЗ БОГА С ЊИМ КАО ПОЧЕТАК ЦРКВЕ

И рече Господ Авраму: иди из земље своје и од рода свога и из дома оца свога у земљу коју ћу ти ја показати. И учинићу од тебе велики народ, и благословићу те и име твоје прославићу, и ти ћеш бити благослов. Благословићу оне који тебе узблагосиљају и проклећу оне који тебе успроклињу; и у теби ће бити благословена сва племена на земљи. Тада пође Аврам, као што му каза Господ (1Мој 12, 1–4).

Бог је позвао Аврама да пође за њим обећавши да ће му дати земљу у наслеђе и од њега начинити велики народ који ће се назвати Народ Божји. Овим догађајем Бог је учинио почетак старозаветној Цркви. Аврам је био праслика Христа, а стари Израил је био праслика новозаветне Цркве чији је начелник Господ Исус Христос.

Божји позив Авраму, као што смо видели, значао је да Аврам остави своју породицу и пође за Богом и да му Бог буде отац. Шта ово конкретно значи у односу на новозаветну Цркву?

У новозаветној Цркви Господ Исус Христос је такође позвао да сваки онај ко жели живот вечни, остави све и пође за њим. Аврам је, као и сви људи, имао свог оца по природи, онога који га је родио. На основу тог искуства, искуства природног рађања, отац нам је онај који нам даје живот. Међутим, то је само ако посматрамо своје постојање из перспективе природе. Реално, ми смо смртна бића зато што смо се

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

родили од оца, који је такође смртно биће. А ми бисмо желели, као и сваки човек што жели, да будемо вечни, тј. да не умremo. То можемо остварити у заједници с Богом.

Остављајући свој дом и везујући се слободно за Бога, Аврам је у Богу потражио свој извор живота. Не, дакле, у свом природном оцу, него у Богу. То не значи да је Аврам омрзнуо свог природног оца, већ је разумео да му он не може дати вечни живот и зато је кренуо за Богом. У тој слободној заједници, заједници љубави с Богом, Аврам је гледао на Бога као на једну конкретну личност. Бог је постао Бог Аврамов, а не једна безлична природа, или сила. Као кад ми заволимо неког, онда тај човек за нас постаје једна конкретна личност, наша личност. Штавише, без те личности не можемо више ни да замислимо свој живот. На исти начин Бог је постао за Аврама отац без кога он више није могао да живи. Зато је био спреман све да жртвује за Њега, чак и свог јединца, сина Исака, и то не зато што није волео свог сина Исака. Волео га је и те како. Био је на то спреман из истог разлога из кога је оставио свог оца, а то је сазнање да му Исак не може дати вечни живот за којим је Аврам тежио. Тим пре што се Аврам управо на Исаку уверио да је у Богу извор живота и да он може поново вратити Исака њему, иако га претходно узме себи. Многи родитељи, међутим, мисле да им деца могу дати вечни живот, да су она продужетак њиховог постојања и зато се за њих везују као за Бога. Међутим, то не може бити. Новорођено дете је други човек, који је исте судбине као и његов отац, тј. смртно је. Да бисмо били бесмртни, потребно је да и родитељи и деца уђу у заједницу с Богом. Зато само у Христу, кроз кога остварујемо заједницу с Богом и добијамо живот вечни, постоји права љубав и деце према родитељима и родитеља према деци. Јер ко од родитеља каже да воли своје дете, а да при том не мисли на његов вечни живот? Ако некога волимо, а при том не желимо да тај кога волимо живи вечно, да не умре, онда је наша љубав лажна. У ствари то и није љубав.

Пре него што је Аврам заволео Бога, и Бог је заволео Аврама више него остале људе и гледао га је као свог сина. Штавише, све остале људе Бог је гледао кроз Аврама и зато је волео оне који њега воле и грдио је оне људе који су мрзели Аврама. На тај начин, преко узајамне љубави Бога и Аврама, настао је Савез између Бога и света. Бог је гледао на остале људе и свет кроз Аврама, а људи су опет, гледали на Бога кроз Аврама и зато је њихов Бог био не само Бог, већ Бог Аврамов. Људи су улазили у заједницу са Аврамом да би остварили заједницу с Богом, верујући да ће им Бог Аврамов помоћи да се спасу од смрти. То су показивали једним видљивим знаком, тј. обрезањем.

Обрезање је било остваривање заједнице с Богом преко Аврама и тако је настала прва Божанска заједница, или Старозаветна Црква, која је указивала на долазећу Новозаветну Цркву, у Исусу Христу.

Карактеристично за Старозаветну Цркву јесте то да је она заједница слободе, како Аврама и његових потомака с Богом, тако и људи међу собом. Зато нико није могао да постане члан те заједнице само по природном рођењу, већ пре свега обрезањем. Обрезање је био знак слободне заједнице човека с Богом и с другим

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

људима насупрот заједници по рођењу, која није израз слободе. Јер, рађајући се, улазимо у једну конкретну заједницу с другим људима, али не својом вољом.

Иако је, међутим, Аврам био веран Богу каквог није било међу старозаветним праведницима, он ипак умире и није он спаситељ света. Зашто? Зато што је и поред своје праведности Аврам био рођен као и сви други људи и био је смртан. Да би се и Аврам и свет спасли од смрти, требало је да дође Господ, да Бог сиђе међу људе и да постане човек како би се створена природа поново сјединила с Богом. Аврам ће бити вечно жив и њега ће Христос васкрснути, зато што је веровао Богу и пре него што се Христос родио. Због тога је Аврам, као и сви старозаветни праведници, био само праслика Христа, тј. спасења света кроз сједињење Бога и човека.

Подсети се, размисли и одговори

- Ко је Аврам? Зашто га је Бог позвао да пође за њим?
- Шта је изабрао Аврам одређивши се да пође за Богом?
- Како је Бог постао Бог Аврамов?
- Зашто је Аврам био спреман да жртвује и свог јединог сина Исака?
- На који начин је преко Аврама настао савез између Бога и света?
- Како је настала Старозаветна Црква?
- Зашто Аврам није могао бити вечно жив пре него што је Бог постао човек, тј. пре појаве Христа?

ЖРТВОВАЊЕ ИСАКА КАО ПРАСЛИКА СМРТИ СПАСИТЕЉА ЗА ЖИВОТ СВЕТА

После тога хтеде Бог да искуша Аврама, па му рече: Авраме! А он одговори: Ево ме. И рече му Бог: Узми сина свога јединца, Исака, па иди у земљу Морију и спали га на жртву на брду где ћу ти казати. И сутрадан рано уставши Аврам осамари магарца и узе са собом два момка и Исака сина свога; и нацепавши дрва за жртву подиже се и пође на место које му каза Бог. Трећи дан подигавши очи Аврам угледа место из далека. И рече Аврам својим момцима: останите ви овде с магарцем, а ја и дете идемо онамо, па кад се помолимо Богу вратићемо се. И узевши Аврам дрва за жртву натовари Исаку сину своме, а сам узе огња и нож па отидоше обојица заједно. Тада рече Исак Авраму оцу своме: оче! А он рече: шта, сине? И рече Исак: ето огња и дрва, а где је јагње за жртву? А Аврам одговори: Бог ће се, сине, постарати за јагње себи на жртву. И иђаху обојица заједно. А кад дођоше на место које му Бог каза, Аврам начини онде жртвеник, метну дрва на њ, и свезавши Исака сина свога метну га на жртвеник врх дрва. И узмахну Аврам руком својом да закоље сина свога. Али анђео Господњи викну с неба и рече: Авраме, Авраме! А он рече: ево ме. А анђео рече: не диги руку своју на дете и не чини му ништа; јер сада познах да се бојиш Бога, кад ниси пожалио сина свога јединца мене ради. И Аврам подигавши очи погледа; и гле ован иза њега заплео се у чести роговима. И отишавши Аврам узе овна и спали га на жртву уместо сина свога (1Мој 22, 1-13).

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Све жртве које су људи приносили Богу у Старом завету указивале су на саможртвовање Господа нашег Исуса Христа ради спасења света. Праслика те жртве био је и Исак. Исак је био Аврамов син јединац, тј. њега је Аврам много волео и он је био Авраму све што је имао. Међутим, да би показао Богу своју оданост и да ни за шта на свету неће оставити Бога, Аврам је на Божји позив био спреман чак и јединца Сина да жртвује. Аврам је толико веровао Богу да је сматрао да му Бог може поново вратити вољеног Исака, као што му га је и дао иако је његова жена Сара била стара и није могла више да рађа. Само ако буде пријатељ Божји.

Аврам и његов једини син Исак били су праслика Бога Оца и Сина и њихове љубави према нама. Господ Христос је Син Божји, такође јединац и њега је Бог Отац, из велике љубави према нама, дао нама да живимо њиме. По речима Јеванђелисте: "Бог је тако заволео свет да је и Сина свога дао да сваки који верује у њега не погине него да има живот вечни". Син Божји је постао човек и умро је да би нас људе и сву природу спасао од смрти приводећи је Богу Оцу.

Тиме што Бог није дозволио Авраму да принесе Исака на жртву, Бог је показао да он човеку не жели смрт. Бог не тражи од људи верност и љубав да би их жртвовао себи, него да би људи имали живот вечни. Бог не жели нико да умре, чак ни грешници који га не поштују и руже. И њима Бог даје живот, уколико то они сами желе и то од Бога очекују.

Пошто Бог не жели да људи умиру, још мање је желео да његов Син јединац умре. Међутим, Господ Исус Христос је постао човек и умро за нас, не зато што је то Бог хтео да би тиме показао своју силу над нама, или, зато што није волео свога јединца Сина, већ зато што другачије није могло да буде. Ако је Бог желео да људи и сва његова створења победе смрт и живе вечно, није могло бити другачије него да се Син роди као човек и да умре за нас. Јер, преко човека је могло једино да дође спасење свету, а пошто је то први човек одбио, Син Божји је требало да постане човек и да он слободно сједини створену природу с Богом. То је свакако изискивало и његову смрт, зато што је после греха првог Адама, смрт била реалност за све људе и за сву створену природу. Син Божји, да би нас спасао од смрти, требало је, дакле, да постане човек, да узме у своју личност природу која већ умире, а то је укључивало и неопходност да прође кроз смрт. Јер и ми људи умиремо зато што нам је природа смртна и што она умире. А кад умире природа, онда се то одражава и на личност. Јер личност без природе не постоји, као што ни људска природа без личности не може да постоји. И то је Син Божји добровољно прихватио из љубави према своме Оцу и из заједничке љубави према нама.

Бог је, међутим, заиста показао да нас воли и да тражи нашу љубав да би нас на тај начин учинио вечним бићима, тиме што је васкрсао Христа из мртвих. Јер љубав, тј. слободна заједница човека с Богом у Христу, једини је начин да се победи смрт. Та љубав се пројављује у Евхаристији и као Евхаристија и зато је она једини извор живота. То је показао Христос имајући неизмерну љубав према Оцу, толику љубав да је и на смрт отишао из љубави и послушања према Богу Оцу. Зато је и Бог из љубави васкрсао Христа из мртвих. Исак је, дакле, у исто време праслика Христа, распетог, умрлог за нас и наш живот, али и његовог васкрсења из мртвих.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Подсети се, размисли и одговори

- Како разумеш Аврамову решеност да послуша Бога и жртвује свог јединца сина?
- Кога прасликује Исак?
- Зашто Бог није хтео Исакову смрт?
- Какав је наш Бог у кога верујемо?
- Зашто Бог и од нас тражи љубав према њему да бисмо и ми живели вечно?
- Где се та љубав остварује?

АВРАМ И ЈЕВРЕЈСКИ НАРОД КАО ПРАСЛИКА ХРИСТА И ЦРКВЕ

Старозаветна Црква је била праслика Новозаветне Цркве, односно будућега Царства Божјег. У Царству Божјем ће владати вечна заједница љубави људи међу собом и читаве природе с Богом у Христу. Та заједница творевине с Богом оствариће се кроз једну личност, кроз Господа Христа. Исус Христос је потпуни човек који је у исто време и прави Бог и кроз њега се поново успоставила заједница природе с Богом. Праслика Христа и његове Цркве, тј. заједнице људи око њега и с њим, а преко Христа с Богом, био је Аврам. Он је био родоначелник старозаветног Израиља и посредник између Бога и Јевреја, као што ће Христос бити родоначелник новог и посредник између Бога и читаве творевине.

У Будућем Царству неће бити смрти, зато што ће она бити побеђена заједницом љубави између Бога Оца који нас љуби у Христу и кроз Христа и Богочовека Христа који одговара на Божју љубав. Сви људи као Тело Христово преко Христа остварују заједницу с Богом Оцем. Другим речима, старозаветна заједница је била сенка Новозаветне Евхаристије, а Евхаристијска заједница је икона будуће заједнице Царства Божјег, које ће доћи.

То не значи, међутим, да тиме што је била само сенка будуће савршене Цркве, старозаветна Црква није имала истине у себи. Она је била сенка, али сенка истините заједнице. Када истинита заједница дође, показаће се да је сенка била истинита сенка која се сада стопила са прототипом. Слично је кад један човек долази нама који седимо у просторији и не видимо га лицем у лице. Док нам потпуно не дође и покаже се да га видимо лицем у лице, прво што видимо јесте његова сенка. Но сенке не би било да реално не постоји тај човек и да не иде к нама. Када он дође, тада ћемо уместо сенке видети правога човека. Другим речима, да Царство Божје не долази к нама, не би било ни његове праслике, односно сенке, нити иконе. То су показали историјски догађаји Новог завета које је најављивао Стари. Зато је испуњење Старог завета у догађајима Новог, када је Христос дошао и основао Цркву. На крају, истинитост како Старозаветне, тако и Новозаветне Цркве показаће Царство Божје када дође. Новозаветни догађаји, односно Новозаветна Црква најављује истинско Царство Божје, које ће кад дође, показати сав смисао и истинитост како Старозаветних, тако и Новозаветних догађаја. Речју, спасење света одвија се поступно кроз историју: почело је у Старом завету, па преко Новог, а завршиће се

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

другим доласком Господа Исуса Христа и васкрсењем мртвих. Зато свети оци за Стари завет кажу да је он сенка, Нови да је икона, а истина је будуће Царство Божје.

Царство Божје у историји остварује Син Божји. Наравно са пристанком човека. То значи да ће и коначну победу над смрћу извојевати Богочовек, а не човек. Човек ће уживати у плодовима те победе ако то жели и ако сад постане члан Литургије као будућег Царства Божјег.

Улазећи у Старозаветну Цркву, јеврејски народ, као и други људи, прозелити, улазили су с вером у будућу истиниту заједницу с Богом у Христу. Када Христос дође, сви који су, не видевши га, остварили заједницу с њим као да су га видели, показаће се живи кроз васкрсење у Њему, Христу. Зато што су показали љубав према Богу и слободну жељу да буду у вечној заједници с Њим. Христос је Бог и сви они који су ушли у заједницу с њим, преко Аврама, Исака, Јакова и других начелника старозаветне Цркве као с њим, живеће вечно. Јер Бог је Бог живих, а не Бог мртвих.

Подсети се, размисли и одговори

- Зашто је Старозаветна Црква праслика будућег Царства, односно вечне заједнице људи и природе с Богом?
- Објасни зашто је Спаситељ света морао бити човек, рођен на другачији начин него остали људи.
- Ко је и на који начин родио Исуса Христа?
- Подсети се шта значи реч икона и одговори зашто је Старозаветна Црква сенка Царства Божјег, а Новозаветна његова икона?
- Који догађаји су показали истинитост старозаветних догађаја?

СТАРОЗАВЕТНА ЦРКВА ПРАСЛИКУЈЕ НОВОЗАВЕТНУ

И рече Бог Авраму: Благословићу оне који тебе благосиљају и проклећу оне који тебе успроклињу. И у теби ћу благословити сва племена на земљи (1Мој 12, 3).

Оно што је карактеристично за Старозаветну Цркву јесте то да се заједница људи и природе с Богом остварује преко једног човека. И то преко човека кога је изабрао Бог за свога изасланика и који је послушан Богу. Изасланик Божји је Христос, Син Божји док су старозаветни изасланици његове праслике. Зато послушност према човеку кога Бог поставља за начелника заједнице значи послушност према самом Богу. Истовремено, начелник те заједнице, служећи људима у заједници и водећи их, значи да им служи и да их води сам Бог кроз свога Сина Исуса Христа.

На овај начин се у Старозаветној Цркви стварао нераздељиви савез, нераздељива заједница између Бога и људи у Христу, али без сливања, у смислу да

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

су људи постали богови, а Бог постао човек. Између Бога и људи у старозаветној Цркви постојала је разлика, али не и деоба.

С друге стране, Старозаветна Црква, иако је имала много чланова, често се у књигама Старог завета назива у једнини, “слуга Божји”, или “чедо Божје”. Први у заједници собом је изражавао целокупну заједницу пред Богом и истовремено није могао да постоји као први који изражава Бога пред заједницом сам за себе, без заједнице. Зато се Бог у Старозаветној Цркви увек славио у заједници и заједница је била откривење Бога, односно само присуство Бога на земљи.

На основу овог искуства чланови Старозаветне Цркве су веровали у Једног Бога, али не као самца, као јединку, већ у Једног Бога који је постојао као заједница и у заједници. Зато су га ословљавали и у једнини и у множини. На пример, у 1. књизи Мојсијевој се каже: “Рече Бог (једнина) хајде да створимо (множина) човека, и створи Бог (једнина) човека...”

Кроз Старозаветну Цркву Бог је открио људима Новозаветну Цркву као заједницу многих у Христу. Христос нам је открио да је Бог заједница личности, Оца и Сина и Св. Духа, а затим и то да и људи једино могу да постоје у заједници и као заједница. У Божанској заједници Бог је један и ако су три личности: Отац, Син и Св. Дух. Зато што је божанска заједница заједница љубави. Такође је и Црква Један Христос иако су многи сједињени с њим. Ово можемо најбоље разумети из искуства љубави. Када волимо неког човека, ми не можемо да живимо без њега. Дакле, други кога волимо је извор нашег постојања. Истовремено, у тој заједници, иако смо многи, као да смо један, зато што не можемо да замислимо свој живот и себе без другог, односно онога кога волимо. Где год да идемо, као да је и он са нама, па макар просторно био и далеко од нас. Иако смо двојица, у овом искуству смо, дакле, као један.

Ово откривење Бога у Старом завету, кроз једног човека и кроз многе људе, тј. откривење кроз Цркву и као Црква, најављује Христа и Новозаветну Цркву. Новозаветна Црква показује да се Бог поистовећује са заједницом људи у Христу, тј. са Литургијом. Кроз Новозаветну цркву гледано, разумљиво је зашто Бог каже Авраму да ће благословити онога ко узблагосиља Аврама и проклети онога ко куне Аврама. Зато што је Аврам праслика Христа, Сина Божјег и новозаветне Цркве. Овакав однос према члановима Старозаветне Цркве указује на Новозаветну Цркву, у којој ће се сам Бог тиме што је постао човек Исус Христос поистоветити са члановима Цркве који су у заједници с Њим. Зато ће Господ рећи својим ученицима: „Ко вас слуша мене слуша и ко се вас одриче мене се одриче”, односно на другом месту: „Заиста вам кажем кад год што учинисте овим малима (тј. члановима Цркве), мени учинисте” (Мт 25, 40). У Новозаветној Цркви, дакле, имаћемо управо то што је најављивала Старозаветна, а то је поистовећење чланова Цркве, тј. Литургијске заједнице са Господом Христом који је начелник Цркве, а да се при том не изгуби разлика између Бога Христа и многих људи.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Подсети се, размисли и одговори

- На који начин се у Старозаветној Цркви стварао нераздељив савез Бога и људи?
- Ко је Божји изасланик у Старозаветној Цркви?
- Објасни зашто су чланови Старозаветне Цркве веровали у једног Бога који је постојао као заједница и у заједници?
- Шта прасликује Старозаветна Црква?

ДАВАЊЕ ЗАКОНА ЈЕВРЕЈСКОМ НАРОДУ ПРЕКО МОЈСИЈА

1. Ја сам Господ Бог твој..., немој имати других богова до мене.
2. Не гради себи лика резаног, нити какве слике од твари које су горе на небу или које су доле на земљи или у води испод земље. Немој им се клањати нити им служити.
3. Не узимај узалуд име Господа Бога свога.
4. Држи дан одмора и светкуј га, шест дана ради, а седми је дан одмор Господу Богу твојме.
5. Поштуј оца својега и матер своју.
6. Не убиј.
7. Не чини прелубе.
8. Не кради.
9. Не сведочи лажно на ближњега свога.
10. Не пожели ништа што је ближњега твога. (5Мој 5, 6–21)

Долазећи у додир са другим народима који су били многобожачки и идолопоклоници, постојала је опасност да и изабрани народ заборави право и истинитог Бога и приклони се идолима. Та опасност је постојала и у томе да израиљски народ прогласи своје вође за богове као што су то радили други, многобожачки народи. Да би их заштитио од тога, Бог је преко Мојсија дао упутства и заповести Израиљу, којима их је упутио шта треба да раде, односно шта не треба да раде, да би сачували савез са јединим, истинитим, живим Богом. На ово указују прве четири заповести Божје, које је записао пророк Мојсије.

С друге стране, будући да ће спаситељ света Христос бити човек, Бог је припремао људе да могу ово да прихвате, тако што их је упућивао на љубав према другом човеку. Јер само кроз љубав можемо познати Сина Божјег у Христу. Када је искуство првобитне заједнице с Богом кроз другог човека код старозаветних људи ослабило, Јевреји су почели да одвајају Бога од човека и заједнице, па су Бога посматрали изван човека, а човека једноставно као човека, а не као онога кроз кога ће се пројавити сам Бог. Као последица тога дошло је и до поремећаја односа међу људима, а самим тим дошла је у опасност и права вера у Бога, односно прави однос према Богу. Да се не би десило да људи потпуно раскину савез са живим Богом који се пројављује једино кроз човека, Бог је дао људима закон као помоћ.

У закону који је Бог преко пророка Мојсија дао свом изабраном народу наглашена је заједница са живим и истинитим Богом, који је то само у Старозаветној

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Цркви и њеном начелнику. Дакле, не у идолима и киповима, или у природи по себи, већ у заједници људи. Отуда други део заповести, које су садржане у декалогу Мојсијевом, упућују на поштовање човека. Јер, само преко поштовања другог човека, поштујемо живог и истинитог Бога.

С друге стране, упутство за празновање дана одмора, тј. Суботе, које је такође садржано у Закону, указује на последњи дан и долазак Царства Божјег. У будућем Царству ће нас Бог одморити од свих трудова наших тиме што ће укинути смрт и што ће и сам починути од дела својих јер ће нас привести циљу због кога нас је и створио. Тај циљ је будуће Царство Божје. То значи да нас Бог спасава својом делатношћу, а не спасавамо се ми сами од смрти, тј. Бог је тај који кроз историју гради Царство Божје. Не чини то без нас и нашег слободног пристанка, али ипак то Бог чини и на тај начин се Он и открива у историји.

Старозаветни закон, дакле, је био водич ка Новозаветној Цркви и будућем Царству Божјем. По речима светог апостола Павла, Закон је био водич (васпитач) старозаветним људима ка Христу (Гал 3, 24; уп Рим 6-8).

Без обзира на то што је Стари завет прошао и дошао је Нови у Христу, пошто је и он, као и Нови завет, најављивао будуће истинско Царство Божје и он ће постојати вечно у Христу. Речју, старозаветни праведници такође ће васкрснути са свима осталима у Христу, јер су се њему надали као спаситељу и веровали су у његов долазак, иако га нису видели. Зато апостол Павле каже да су старозаветни праведници живели вером у Христа. Старозаветна Црква се поистоветила са Новозаветном и постоји у њој. Зато ми слаavimo и помињемо старозаветне светитеље и људе, као и новозаветне. Исто тако и новозаветни људи, тј. сви чланови Цркве, живе вером у други Христов долазак и долазак Царства Божјег. Доласком Царства Божјег, неће нестати Новозаветне Цркве, већ ће она постати Царство Божје кроз други Христов долазак и васкрсење свих који су остварили заједницу с Богом у Христу.

Суштина свих заповести које Бог даје људима јесте у томе да су те заповести средство за остварење заједнице с Богом и с људима. Нису, дакле, саме себи циљ, као што су то касније схватили фарисеји, већ су биле средство да се достигне љубав човека према Богу и ближњему. Испуњење Божјих заповести, без личног заједништва човека с Богом и другим човеком, јесте лицемерје, тј. погрешно је и не води правом циљу, односно спасењу.

Подсети се, размисли и одговори

- Зашто је Бог дао људима закон преко пророка Мојсија? У чему је желео да им помогне?
- Образложи због чега је у Божјим заповестима наглашена човекова дужност да поштује другог човека?
- Зашто је Бог заповедио људима да празнују суботу?

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

- Објасни тврђење светог Апостола да је Закон био водич старозаветним људима на њиховом путу ка Христу.
- Образложи зашто Старозаветна Црква није престала да постоји доласком Новозаветне.
- Шта ће за Новозаветну Цркву значити долазак Царства Божјег?

**ПРОРОЦИ НАГОВЕШТАВАЈУ ДА ЋЕ СПАСИТЕЉ СВЕТА БИТИ
ИСТОВРЕМЕНО БОГ, СИН БОЖЈИ И ЧОВЕК**

Зато ће вам сам Господ дати знак: ето девојка ће затруднети и родиће сина и наденуће му име Емануило (Ис 7, 14).

Читава историја старозаветног Израиља, изабраног народа Божјег, праслика је Христа Спаситеља и његове Цркве. Христос ће бити избавитељ од смрти свих народа, не само јеврејског, као посредник између људи и Бога. Као што се, међутим, у Старом завету Бог откривао кроз заједницу, тј. кроз израиљски народ и њеног начелника, тако ће се и у Новом завету Христос открити кроз Цркву, као њен начелник. Зато се Христос у Новом завету открива само у Цркви, тј. у Евхаристијској заједници и кроз њеног начелника. Зато нико не може доћи Богу и ући у живот вечни, ако не уђе у Литургијску заједницу и не постане њен члан. Јер Господ Христос, у коме и преко кога је свет поново нашао заједницу с Богом, неодвојив је од Литургијске заједнице, односно од Цркве. На ово указује Православна Литургија.

У православној Литургији се јединство људи и природе с Богом остварује кроз њеног начелника. Начелник и цела литургијска заједница преко њега окренута је ка Богу Оцу. Њему се моли и од њега очекује помоћ. То значи да је у заједници с Богом Оцем. Истовремено то је заједница људи и између себе, али такође преко начелника Литургије који остварује ту заједницу. Без начелника Литургије и заједнице не може бити ни свете Литургије. Први у Литургије је сам Господ Исус Христос који се једино у Литургији и среће. Зато што је Христос као личност неодвојив од Бога Оца, док је као човек неодвојив од људи и целе природе.

Пророци су људи које је Бог посебно позивао да опомињу народ да иде за Господом и да га теше у тешким тренуцима историје. Та утеха се састојала у најављивању Христовог доласка, тј. доласка Месије, како се на јеврејском језику назива Божји помазаник, односно Христос. Један од таквих јесте и пророк Исаија. Он је живео на око 1500 година пре доласка Христовог. Прорекао је, између осталог и то, да ће се Христос родити од девојке, назвавши га Емануил, што у преводу значи: с нама је Бог. Другим речима, пророк је говорио да спаситељ неће бити обичан човек, јер се неће родити као што се рађају сви остали људи, од мужа и жене, него од девојке без мужа, и директно га је назвао Емануил. Ово је требало да значи да је у Христу и његовој личности међу нама присутан сам Бог. Пре пророка Исаије и пророк Давид такође назива Спаситеља Господом, тј. Богом, проричући Христово вазнесење на небо и седење с десне стране Бога Оца. Он каже: "Рече Господ Господу моме, седи мени с десне стране док не положим непријатеље твоје под ноге твоје"

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

(Пс 110). Како је, дакле, време одмицало, Бог је све јасније указивао људима да ће његов Син постати човек и спасти све људе и сву творевину од смрти. Пророк Исаија је то тако јасно видео и проповедао да се он због тога назива и старозаветним јеванђелистом. Зато што је говорио о Христу као да је био Христов савременик и видео је шта ће се све збити с њим, као што су то гледали јеванђелисти.

Да Спаситељ, Христос, буде истовремено и Бог и човек, налагала је Божја замисао да спасење свету дође од Бога кроз човека који ће истовремено да буде у заједници с Богом. Речју, Спаситељ треба да буде Бог, али да би био Спаситељ, требало је да буде од самог зачетка у заједници с природом, тј. да буде у заједници с човеком. Зато су пророци најављивали Спаситеља света који ће бити рођен од девојке, односно без учешћа мужа, чиме се показује да је Спаситељ Бог, али да је и потпуни човек и да се родио као човек да би се преко човека створена природа сјединила с Богом. То се и догодило са Исусом Христом, који је Син Божји, рођен од Марије Дјеве као човек. Зато је Исус Христос једини посредник између света и Бога.

Подсети се, размисли и одговори

- Шта значи реч Емануил?
- На који начин ће Бог бити присутан у свету кроз човека?
- Шта нам о томе можеш рећи на основу свете Литургије?
- Зашто је спаситељ света требало да буде и Бог и човек?

СТАРОЗАВЕТНИ МОТИВИ У ПРАВОСЛАВНОЈ ИКОНОГРАФИЈИ

Да бисмо могли разумети православну иконографију као уметност, морамо се подсетити онога што смо већ рекли о човеку као икони Божјој, и о светој Литургији као икони будућег Царства Божјег. Јер иконографија као уметност је настала у Православној Цркви управо на основу схватања на који начин човек иконизује Бога. Тачније, икона треба да представља човека и његов начин живота којим он пројављује Бога у историји. Као што смо већ видели, људи који својим животом пројављују Бога у свет јесу свети људи. Зато иконе представљају светитеље, јер свети људи својим животом показују присуство Бога у свету. Истовремено Бог ствара Царство Божје у историји. То Царство се одликује заједништвом људи с Богом и међу собом у ком заједништву учествује и природа. На овај начин се и човек и природа ослобађају од смрти. Ово нас упућује на сликање човека у контексту Литургијске заједнице, односно Царства Божјег.

Икона као уметнички рад у Православној Цркви сликом, бојама, показује однос који је имао насликани с Богом у свом животу. Тачније, икона показује заједницу човека с Богом која га чини учесником будућег вечног живота, тј. Царства Божјег. Јер, заједница човека с Богом и са другим људима, који су већ ступили у заједницу с Богом, представља суштину Царства Божјег и ослобођење људи и творевине од смрти.

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА за пети разред основне школе

Имајући ово у виду, православна иконографија уопште слика људе и догађаје из перспективе будућег Царства Божјег. Слика их као чланове Царства које ће доћи. То значи да их не слика онаквим какви су они сад у историји, него какви ће бити када дође Царство Божје. Зато је и сликарство у Цркви израз вере људи у будуће Царство Божје.

Ово не значи да се у сликарском приказу људи и догађаја из историје занемарује њихова реална историчност. Веродостојност историје се не укида, већ се историја преображава. Тај преображај се састоји у томе што се на слици, тј. икони, изостављају елементи који указују на смрт и смртност бића, наравно колико је то могуће, јер сама историја носи трулежност (пропадљивост) и смрт у себи. Овоме треба додати још и то да је критеријум за то да ли је неко члан тог будућег Царства или не његова љубав према Богу, тј. колико се неко узда у Божје спасење и избављење од смрти. У том контексту су и старозаветни праведници праведници зато што су се надали избављењу у Христу, будућем Спаситељу.

У православној иконографији подједнако су заступљени мотиви из Старог и Новог завета. То значи да су Стари и Нови завет једна јединствена историја, која води ка Царству Божјем и зависи у својој истинитости од њега.

Обично се у иконографији истичу они мотиви и личности из Старог завета који најверодостојније указују на Христа и на догађаје из Новог завета. Те сцене се тако и постављају у цркви, најчешће у припрати цркве, тј. у делу цркве у који се прво улази пре него што се уђе у главну лађу Цркве и у олтар, где се сликају сцене из Новог завета и у вези са другим Христовим доласком. На овај начин се и кроз иконографију подвлачи чињеница да је Стари завет био припрема за Нови, а да је Нови икона будућег Царства Божјег.

Оно што, такође, заслужује нашу пажњу у односу на сликане сцене из Старог завета, јесте то да се у тим сценама, кад год се појављује Бог, појављује и Господ Исус Христос. То указује на чињеницу да иконографија, као уосталом и икона, указује кроз историјске догађаје на будући век. Јер, Христос Господ се у Старом завету још није оваплотио, то се десило у Новом завету.

Иако Стари завет сам по себи представља слику, односно икону Новог завета и као такав може да се сав представља у сликама ради поуке народу Божјем, најчешће сликани мотиви из Старог завета су они који најјасније указују на Нови, односно на оно што ће се десити у вези са нашим спасењем, а то су: Стварање света и човека, човеков пад и његово истеривање из раја, јављање Бога Авраму, Јакову, Исаку, Мојсију, Аврамова верност Богу кроз жртвовање сина Исака, затим сцене из живота пророка итд. Све ове сцене, као и друге које нисмо поменули, имају за циљ да укажу на Исуса Христа као на спаситеља света и на оно што је Христос учинио за нас све до оснивања Цркве као евхаристијске заједнице. Тако, Аврамово жртвовање Исака указује на страдање Сина Божјег; Лествица коју је видео Јаков указује на Богородицу од које ће се родити Син Божји као човек; Мојсијево виђење купине на Синају која гори а не сагорева указује на Богородицу и њено девичанство и да ће она као девојка родити Христа, итд. На евхаристијску заједницу и на присуство Бога као

ТЕКСТ УЏБЕНИКА ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА
за пети разред основне школе

Свете Тројице у њој најречитије говори догађај јављања Бога Авраму у виду тројице путника код мамвријског храста.

Размисли и одговори

- Зашто је сликарство у Цркви израз вере људи у будуће Царство Божје?
- Објасни зашто се на икони не појављују елементи који указују на смрт и смртност бића.
- Какав је однос мотива из Старог и Новог завета у православној иконографији? О чему сведочи такав однос?
- Зашто се иконе често називају књиге о светитељима за неписмене?